Prof.Dr.

OSMAN NEDİM TUNA

ARMAĞANI

YAYIMA HAZIRLAYANLAR

Yrd.Doç.Dr. Gürer **GÜLSEVİN**
Yrd.Doç.Dr. Zeki **KAYMAZ**
Öğr.Grv. Mehmet **YARDIMCI**
Yrd.Doç.Dr. Ş. Ali **BOZKAPLAN**

MALATYA
1989

Osman Nedim Tuna Armağanı, İnönü Üniversitesi 1989

REVANİ'NİN 'İŞRETNAMESİ

Muhittin ÇELİK*

Asıl adı İlyas Şuca Çelebi olan Revani, Edirneli olup babasının adı Abdullah'tır. İyi bir tahsil görmüş, Sultan II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim'in iltifatlarına mazhar olmuştur. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte, Yavuz Sultan Selim'e şehzadeliği zamanında takdim ettiği bir gazelde "**bir iki demde yele verdi otuz yıllık emek** ' 1475 sıralarında doğduğuna hükmolunabilir (1).

Ölümü '**cinandan yana can atdı Revani** ' tarih mısraının gösterdiği gibi 1524 yılına rastlar (2).

İçkiye ve içkili meclis zevklerine düşkün, zarif, neşeli ruh taşıyan Revani'nin şiirleri devrine göre canlı ve açık bir ifade ile yazılmıştır. Fakat hemen hemen her beyitte ya bir teşbih, bir hüsn-i ta'lil, bir tevriye , bir cinas veyahut herhangi bir şekilde bir nükte vardır.

Revani, zamanında büyük ve orijinal şairlerden sayılmıştır. Asrının değerli şairi olan ve çağdaşları tarafından çok beğenilen Revani, kendisinden sonraki yüzyıllarda hakimiyetini muhafaza edememiştir. Çünkü, gazellerinin zevkini, birçok benzerleriyle birlikte daha sonraki Baki eskittiği gibi, İşretnamesi'nin tadını da XVII. yüzyılın daha zarif ve daha düzgün edalı sakinameleri geride bırakmıştır. (3)

Revani'nin bilinen eserleri, Divan'ı ile İşretname'sidir. Her ne kadar Hamse-i Rumi diye isimlendirdiği beş parçadan oluşan mesnevisi olduğu Sehi tarafından kaydedilmişse de, İşretname'den başka hamsesini teşkil eden kitaplarına şimdiye kadar tesadüf edilememiştir.

Yavuz Sultan Selim'e ithaf edilmiş olan İşretname, aruzun **mefa'ilün / mefa'ilün / fe'ulün** vezniyle yazılmış bir mesnevidir. Eserin, tarafımdan üzerinde çalışan nüshası (4), 938 beyitlik, tam, harekeli nesih bir yazmadır. 51

* *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Eğitimi Bölümü Doktora Öğrencisi*

1. *Abdulkadir Karahan, Revani* maddesi , İslam Ansiklopedisi, C.1 IX s. 318

2. a.g.e. s.319

3. V.Mahir Kocatürk, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi,** Ankara 1970, s.315-316

4. Muhittin Çelik, **Revani, İşretname (Dil özellikleri metin sözlük)** İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Malatya 1989

yapraklı, 11'er satırlı ve 230 X 185 - 150 X 85 ebadındadır.

ilahi bezm-i canı gülşen eyle
mahabbet şem'i ile ruşen eyle

beytiyle başlayan eserin başka nüshaları da vardır (5). Elimizdeki nüshanın bölümleri arasında farklı vezinlerde manzum kısımlar da bulunmaktadır. Bazı beyitlerin ise vezni bozuktur (127, 186, 239, 370, 491 gibi). Adab-ı sohbet ve esbab-ı işret'i beyan eden İşretname, konu ve muhteva bakımından devrine göre yeni sayılmış, daha sonraki yazılan sakinamelerin ilk örneği kabul edilmiştir (6). Yer yer minyatürlerin de bulunduğu eser,

çün irdi tamam oldı tarih
kanun-ı mahafil-i mestan

tarih beyitinden de anlaşılacağı gibi, 1501'de tamamlanmıştır.

Eser, dili ile Eski Anadolu Türkçesini karakterize etmektedir. Metinde geçen karakteristik bazı Eski Anadolu Türkçesi kelimeleri şunlardır :

ayruk : fazla (468)
ayaksuz : topal, ayağı olmayan (755)
ayruk : artık, bundan sonra (693)
bay : zengin (288)
bigi : gibi (831)
biregü : başkası (400)
börk : başa giyilen külah (522)
buncılayın : böyle, bu şekilde (19)

5. 694 Beytlik olan nusha üzerine,sakinamelerle ilgili olarak Rıdvan Canım durmuştur, bkz. Edirneli Revani' nin işretnamesi Milli Eğitim Dergisi sayı 81 s.53-62

6. Sakinameler, sakiden, içkiden, içkinin çeşitlerinden, meclisten, kadehten, sürahiden, mahbubudan topluca bahseden eserlerdir. Bu tip eserlerin içinde, tasavvufi nitelikte olanları da vardır.

degme : herbir (398)
giçi : küçük (833)
gönlekçek : yalnız bir gömlekle (517)
imdi : şimdi (175)
inen (de) : çok, pek, daha çok (447, 751)
irgür- : eriştirmek (297)
kaumu : hep, bütün (849)
kankı : hangi (752)
kavşur- : kavuşturmak, bağlamak (359)
kimesne : kimse (188)
ogrı : hırsız (375)
sıga- : sıvamak, okşamak (723)
yagı : düşman (327)
yarındası : ertesi, ertesi gün (453)

Sohbet adabı, yemeklerin vasıfları, yemek ve meyve isimleri, musiki aletleri ve isimleri, mevsimlerin tanıtılması gibi konuları da içine alan İşretname, kültür tarihimiz bakımından da önemlidir.

musiki aletleri ile ilgili bölümden:

405 gel ey sāzende-i bezm-i zamāne
ki sāzuŋla şeref geldi zamāna

406 ṭarab bezminde çün sensin muġannī
ne var luṭf eyleyüp ḳılsaŋ terennī

407 ḳo ṭolsun bezm içi avārelerden
oḳunsun ṣoḥbetüŋde tazelerden

408 buyur gelsün ne denlü varısa sāz
açılsun meclis içre perde-i rāz

409 çü her biri yine olursa ḳādir
ḥaḳīḳat kimi cadu kimi sāḥir

410 hemān sihr itmedür çengüñ kemāli
ki gökden yire indürmiş hilāli

411 hevāya yeltenür her laḥza tanbūr
oḳusın dirseñ eger ḳulaġın būr

412 ṭutamaz 'udile tanbura pençe
ne ḥacet gendüye vire şikence

413 ḳaçan tahrire başlar oḳur efsūn
kitāb-ı 'ışḳa mıṣṭar düzdi ḳānūn

414 elinde muṭribüñ sanmañ ki def var
ġam oḳlarına ḳarşu bir hedef var

415 'aceb mi 'ālem ṭutarsa nāmı
kemençe oḳlı yaylı bir ḥarāmi

416 beni anmaġa meclisde pey-ā-pey
yine iplik sarar barmagına ney

417 ḳopuz gibi ḳanı bir ḫūb-āvāz
ki sazuñ cümlesinden ola mümtāz

418 gelür avāzeden çün cāna rāḥat
yaraşmaz sazsız bir laḥza soḥbeṭ

419 olupdur nev'ī-i insān buña ḳā'il
ne insān belki ḥayvan daḫı māyil

404 قیمه کبی اهل دلرکه کلیم طوغره نور — خوش تفأل ایدر علمده کوفته خور آره

405 کل ای ساز نده بزم زمانه — که ساز کله شرف کلدی زمانه

406 ضرب بزمنده چون سن سن مغنی — نه وار لطفا ایلیوب قلسک ترانه

407 قوملسون بزم ایچی اواره اردن — اوقسون بیحسکده تازه اردن

408 بیور کلسون نه دکلو اریکه ساز — اجلسون مجلس اچره پرده راز

409 چو هر بیرینه اولورسه قادر — حقیقت کیمی جادو کیمی ساحر

410 مها نوبهار چنکک کاک — کیکوکدن بیره اندهش هلاکی

411 هوایه یلتور هر نجمه طنبور — اوقونسن دیرسک اکر قلاغن طور

412 لوته مزعوده ملنوره پنجه — نه حاجت کندویه ویره شکنجه

413 قچن بحر زه بشرا اوقونسون — کتاب عشقه مسطر دزدی قانون

22.01